

ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ СУЧАСНИХ АНГЛОМОВНИХ ЗАПОЗИЧЕНЬ У СФЕРІ ЕКОНОМІЧНОЇ ЛЕКСИКИ

У статті досліджено англomовні запозичення в сфері економічної лексики, проаналізовано причини появи англійських запозичень в українській мові та подано їх класифікацію за ступенем засвоєння та семантикою.

Ключові слова: запозичення, економічна термінологія, транскодування.

Останнім часом в українській мові спостерігається явище активізації запозичень іншомовної лексики. Це пояснюється змінами у політичному, економічному, культурному житті нашого суспільства. Про це свідчать назви органів влади, наприклад, *Верховна Рада – парламент, голова – спікер, заступник – віце-спікер*, а також економічні і фінансові терміни: *бартер, ваучер, дистриб'ютор, маркетинг, інвестиція, ф'ючерсні кредити, аутсорсинг* тощо. Активне запозичення нової іншомовної лексики відбувається і в менш спеціалізованих галузях людської діяльності, наприклад, вже буденними стали терміни *презентація, номінація, спонсор, відео* тощо. Багато хто вважає іноземну лексику привабливішою, «науковішою», наприклад: *ексклюзивний – винятковий, прайс-лист – прейскурант, імідж – образ*. Також існують випадки, коли запозичення використовуються для позначення нових для мови понять, наприклад, *детектор, віртуальний, інвестор* та ін.

Англійська мова справедливо вважається сучасною *lingua franca* для ведення бізнесу, тому не дивно, що більшість запозичень, які прийшли в українську мову в кінці ХХ і на початку ХХІ століття припадають на англо-американізми. У загальному контексті глобалізації це явище зумовлене культурологічними чинниками і, зокрема, пануючим становищем англomовної цивілізації.

Актуальність дослідження визначається важливістю процесів розвитку мови, найдинамічнішим аспектом серед яких є збагачення лексичної підсистеми за рахунок запозичень.

Як **гіпотеза** висувається припущення про те, що більшість запозичень зумовлені активним розвитком економіки, науки і техніки, а також сучасні англomовні запозичення можна класифікувати за ступенем засвоєння та семантикою.

Метою роботи є дослідити вплив англійської мови на українську в галузі розвитку економічної лексики. Загальна мета визначила наступні дослідницькі завдання:

- визначити причини запозичень англійських елементів в українській мові;
- проаналізувати теоретичні доробки, пов'язані із запозиченнями;
- розглянути способи транскодування;
- класифікувати найбільш вживані англіцизми за ступенем засвоєння та семантикою.

При вирішенні поставлених вище завдань були використані наступні методи і прийоми:

- описовий метод із прийомами спостереження мовних явищ;
- метод систематики і класифікації;
- метод порівняльно-контрастивного аналізу – оптимальний метод для такого дослідження, мета якого – виділення загальних характеристик і відмінностей у використанні лексем у англійській та українській мовах;
- метод контекстуального аналізу – для правильного розуміння і тлумачення фрази, слова.

Мова – засіб спілкування та передачі інформації: вона відображає скарби національної культури, що зберігається в ній та передаються з покоління в покоління. Коли діти опановують рідну мову, вони засвоюють разом з нею і узагальнений культурний досвід попередніх поколінь.

Мова, за допомогою закладеного в ній бачення світу, менталітету, ставлення до людей, тобто через культуру народу, який користується даною мовою як засобом спілкування, формує особистість людини. Отже, мова не існує поза культурою, вона “соціально” усядикується.

Як один із видів людської діяльності, мова є складовою частиною культури, яка визначається як сукупність результатів людської діяльності в різних сферах життя людини: виробничій, суспільній, духовній. Якщо ж розглядати мову з точки зору її структури, функціонування та способів оволодіння нею (як рідною, так і іноземною), то соціокультурний шар, або компонент культури, є частиною мови або тлом її реального буття. Але мова виступає не лише засобом спілкування, але й інструментом мислення. Психолог Л.С. Виготський у своїй роботі „Мышление и речь” вказує на те, що не можна ототожнювати слово і думку. Та й співставляти потрібно не думку і слово, а думку і значення слова, бо звук без значення – порожній звук. Однак значення слова є феноменом словесної думки або осмисленого слова, а також єдністю слова і думки [1: 277].

Мова є засобом накопичення і передачі інформації та інструментом побудови мовленнєвої картини світу і одне й те ж поняття має різні форми мовного вираження, які в різних мовах можуть розрізнятися семантичною ємкістю. Способи та форми відображення, так само як і формування понять, обумовлені, в свою чергу, специфікою соціокультурних та природних особливостей життя даного мовного колективу. Для того, хто вивчає іноземну мову, розбіжності в мовному мисленні, у порівнянні з рідною мовою, проявляються у відчутті надмірності або недостаті форм вираження одного і того ж поняття [2: 48].

На наш погляд, основними культурологічними причинами появи такої великої кількості запозичень англійської мови походження можуть бути:

- загальні глобалізаційні та інтеграційні процеси;
- розширення міждержавних та міжнародних відносин;
- розвиток світового ринку, активізація, ділових, торговельних, культурних зв’язків;
- поширення впливу інформаційних технологій, збільшення інформаційних потоків та розвиток глобальної мережі Інтернет;
- розквіт зарубіжного туризму;
- стажування україномовних фахівців в установах інших країн;
- функціонування на території України спільних підприємств;

– участь в олімпіадах, міжнародних фестивалях, показах мод.

Проте мова, яка є досить гнучкою системою, використовує запозичення як доволі простий та ефективний механізм свого розвитку. Власне лексичні запозичення є найпростішим та найефективнішим способом розвитку мови. В першу чергу це пов'язано із потребами суспільства, у якому ця мова функціонує. Запозичення в основному виникають через відсутність слова для позначення певного поняття в словниковому запасі мови, але можуть бути й інші причини, так, наприклад, Л.П. Крисін [3: 142-161] виділяє наступні причини запозичення:

- потреба в найменуванні нової речі, нового явища, наприклад, *таксі*;
- необхідність розмежувати змістовно близькі поняття, наприклад, *страх – паніка, повідомлення – інформація*;
- необхідність спеціалізації понять в певній сфері чи для певних цілей, наприклад, *попереджувальний – превентивний, вивіз – експорт*;
- необхідність чи тенденція до поєднання поняття в одному слові, наприклад, *снайпер – влучний стрілець*;
- наявність в мові сформованих систем термінів, що обслуговують ту чи іншу тематичну область, професійне середовище і т.п. і більш-менш єдиних по джерелу запозичення цих термінів, наприклад, термінологія обчислювальної техніки, яка склалася на базі англійської мови, а також лексика некодифікованих підсистем мови (хіпі, музикантів, хакерів та ін.);
- сприйняття іншомовного слова як більш престижного, «наукового» (маніпулятивне використання слів і словосполучень в тексті, які викликають асоціації з чимось новим).

Слова переходять з однієї мови в іншу за допомогою транскодування. Це, за В.І. Карабаном, – „такий спосіб перекладу, коли звукова та/або графічна форма слова вихідної мови передається засобами абетки мови перекладу, наприклад, *management – менеджмент, emitter – емітер, periscope – перископ, perforator – перфоратор, piperitone – нінетон*” [2: 282].

Такий метод є необхідним для того, щоб виробити певні правила та норми, оскільки мови відрізняються фонетично, наприклад, у англійській мові наявні такі фонеми [æ] – е широке, [e] – е вузьке, [ə:] – е довге, [ə] – е нейтральне, а в українській [e] – е просте, [e^u] – е наближене до и та [u^e] – и наближене до е, які для носіїв різних мов можуть зливатися в одну. Окрім того, можуть існувати фонеми, які не зустрічаються у певних мовах, наприклад, англійські [ð] та [θ], які відсутні в українській, та м'які приголосні, які відсутні в англійській. Іншою причиною є використання відмінних типів письма та алфавітів.

В.І. Карабан розрізняє чотири види транскодування [4: 282]:

- транскрибування (коли літерами мови перекладу передається звукова форма слова вихідної мови, наприклад, *peak – нік, resistor – резистор*);
- транслітерування (слово вихідної мови передається по літерах, наприклад, *marketing – маркетинг, ping-pong – пінг-понг, ort – орт*);
- змішане транскодування (переважне застосування транскрибування із елементами транслітерування, наприклад, *over-lock – оверлок, altimeter – альтіметр*);
- адаптивне транскодування (коли форма слова в вихідній мові дещо адаптується до фонетичної та/або граматичної структури мови перекладу, наприклад, *middle – мідель, nipple – нінель, occlusion – оклюзія, platform – платформа, pallet – палета*).

Отже, при транскодуванні використовується певна система принципів та правил, за допомогою яких може передаватися вся форма слова чи її більша частина (адаптивне чи змішане транскодування). Інколи до транскодованого слова додається слово-уточнення чи опис.

У даному дослідженні сучасні англійські запозичення можна класифікувати:

а) за ступенем засвоєння:

– *повністю засвоєні мовою* і ті, які можна виявити лише за допомогою етимологічного аналізу – такі слова входять в мовну систему настільки, що не сприймаються як запозичені вони входять у парадигми відмінювання, набувають відповідних мовних категорій (наприклад: рід, число і відмінки для іменників). До таких слів можна віднести, наприклад, *region* – англ. *region*, *сезон (пора року)* – англ. *season*, *машина* – англ. *machine*, *парк* – англ. *park* та ін.;

– *напівзасвоєні слова* – це слова, які вже не сприймаються в якості іношомовних, проте не входять в мовні парадигми. До таких слів в українській мові слід віднести *пальто*, *відео*, *стерео*, які не відмінюються, хоча вже набули категорії середнього роду. (Хоча в розмовній мові варіант з родовим відмінком слова «пальто» як у «*Ти не бачив мого пальта?*» інколи зустрічається);

– *іношомовні слова* – запозичення, які зберігають сліди свого іношомовного походження у вигляді звукових, орфографічних чи певних семантичних особливостей. Хоча вони відмінюються, проте сприймаються як чужі. Це може бути зумовлене, наприклад, невласним для української мови закінченням (суфіксом) як у випадку з такими словами як *хайвей* – англ. *highway* (основна дорога, призначена для громадського автосполучення), *моніторинг* – англ. *monitoring* (відстеження чого-небудь), *аутсорсинг* – англ. *outsourcing* (передача частини неосновних операцій сторонньої організації, що спеціалізується в цій сфері), *білінг* – *billing* (від *bill* – рахунок, квиток) – система ведення рахунків. Зазвичай такі слова належать до термінологічного шару лексики, рідше до етнографізмів, екзотизмів чи регіоналізмів. Більшість із них фіксується у словниках іношомовних слів;

– *кальки, або слова, які запозичуються шляхом буквального перекладу*, зазвичай, іношомовної фрази/фразеологізму або слова, наприклад, віртуальний простір – *cybersphere*, материнська плата – *motherboard*, віртуальні гроші – *virtual cash*, офісний злодій – *office creeper*;

– *гібриди чи гібридні слова*, які утворюються приєднанням іноземного кореня до українського афікса: коннектитися, залогінітися.

б) за семантикою:

– *лакуни* – поняття, які відсутні у мові-реципієнті або лексеми, які не мають однослівного відповідника. Сюди відносяться слова, які використовуються для передачі особливостей іношомовного мислення, особливостей побуту чи способу життя. Власне лакуни можна розділяти/класифікувати за сферами запозичення: а) предмети національної культури: *кілт*, *футбол*, *віскі*, *ель*, *чипси*, *хот-дог*; б) терміни (політичні, економічні, науково-технічні): *імпичмент*, *лізинг*, *файл*, *комп'ютер*;

– *слова, які використовуються для розмежування чи спеціалізації понять*: *менеджер* – *управлінець*, *спікер* – *голова (засідання)*, *офіс* – *контора*;

– *іношомовні вкраплення* – ці слова мають лексичні еквіваленти, але стилістично від них відрізняються і використовуються як засоби виразності чи експресивності: *о'кей* – *ОК*, *vay* – *Wow!*, *хепі-енд* – *happy end*;

– *прямі запозичення* – слова, які зустрічаються у тому ж значенні і вигляді, що й у мові оригіналу: *мані* – *гроші*, *уїк-енд* – *вихідні*;

– *жаргонізми* – слова, що з’явилися внаслідок спотворення деяких звуків, наприклад: *сразу* – *крзанутий* – *шизанутий*.

Отже, на сучасному етапі розвитку українська мова активно запозичає термінологічну та іншу англійську лексику. Основна маса запозичень припадає на слова зі сфер економіки, науки і техніки. Розмовна англійська лексика використовується у повсякденному мовленні носіями мови, які довго перебували за кордоном і проходять період мовної адаптації. Інколи вона застосовується як стилістичний засіб у художніх творах та публіцистиці.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Выготский Л.С. Мышление и речь. / Лев Семенович Выготский – Изд. 5-е. – М.: Издательство „Лабиринт”, 1999. – 352 с.
2. Тер-Минасова С. Г. Язык и межкультурная коммуникация: Учеб. пособие. / Светлана Григорьевна Тер-Минасова – М.: Слово/Slovo, 2000. – 624 с.
3. Крысин, Л. П. Иноязычное слово в контексте современной общественной жизни. / Л. П. Крысин // Русский язык конца XX столетия (1985-1995) – М. 1996. – С. 142-161.
4. Карабан В.І. Переклад англійської наукової і технічної літератури. Граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми / В’ячеслав Іванович Карабан – Вінниця: Нова книга, 2002. – 564 с.

Стаття надійшла до редакції 15.07.13

Н. Лыся, канд. филол. наук, доцент
Тернопіль. нац. екон. ун-т, Тернопіль
Т. Янковая, преподаватель
Тернопіль. нац. екон. ун-т, Тернопіль

НЕКОТОРЫЕ ОСОБЕННОСТИ СОВРЕМЕННЫХ АНГЛОЯЗЫЧНЫХ ЗАЙМСТВОВАНИЙ В СФЕРЕ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ ЛЕКСИКИ

В статье исследованы англоязычные заимствования в сфере экономической лексики, проанализированы причины появления английских заимствований в украинском языке и представлена их классификация по степени усвоения и семантики.

Ключевые слова: заимствования, экономическая терминология, транскодирование.

N. Lysa, associate professor
Ternopil national economic university, Ternopil
T. Yankova, lecturer
Ternopil national economic university, Ternopil

SOME PECULIARITIES OF MODERN ENGLISH BORROWINGS IN THE FIELD OF ECONOMIC LEXICOLOGY

In the article the English borrowings in the field of economic lexicology are investigated, the causes of the English borrowings in the Ukrainian language are analyzed, and their classification according to the degree of assimilation and semantics is given.

Keywords: borrowings, economic terminology, transcoding.